

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญไปอย่างรวดเร็ว สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทางด้านเศรษฐกิจ มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปสู่สังคมอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น ทำให้เกิดอาชีพที่หลากหลาย ทางด้านการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ที่มีความได้เปรียบทางเศรษฐกิจและสังคมเข้ามา มีบทบาททางการเมือง การบริหารประเทศมากขึ้น มีพฤติกรรมทางการเมืองที่เน้นความสำคัญของเงิน และผลประโยชน์เหนือกว่าหลักการของความถูกต้องและจรรยาบรรณทางการเมือง ส่วนด้านวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น ความเชื่อและค่านิยมไปสู่แบบแผนทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในเมือง มีการยอมรับแบบแผนทางวัฒนธรรมจากสังคมภายนอก อันเป็นค่านิยมของสังคมอุตสาหกรรมมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากมีการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลได้รวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

ในการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังกล่าวส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ได้มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก็ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ครูเป็นผู้มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน ครูจึงจำเป็นต้องมีการเพิ่มพูน ความรู้ ต้องได้รับการนิเทศ เพราะถ้าครูไม่มีความรู้ ความเข้าใจ กับสภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้ครูไม่สามารถพัฒนาพฤติกรรมการปฏิบัติงานในเรื่องการเลือกและปรับปรุงเนื้อหาการสอน วิเคราะห์และปรับปรุงจุดประสงค์การเรียนรู้วิธีสอน การใช้สื่อประกอบการสอน ดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียนได้อย่างเหมาะสม ประเมินผลการเรียนการสอน และปรับปรุงการวัดผลให้มีประสิทธิภาพได้ ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนของครู ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตรต้องการ และสิ่งที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนของครูประสบผลสำเร็จได้ คือ การนิเทศการสอน ดังที่ อนันต์ ระวังทุกข์ (2529) สรุปไว้ว่า "ความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการสอนมีสาเหตุและความเป็นมาเช่นเดียวกับความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา นั่นคือ มีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้หลักสูตรและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการเรียนการสอนของครู ถ้าครูไม่มีความรู้หรือไม่ เข้าใจก็อาจทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการนิเทศการสอนขึ้น"

การนิเทศการสอนเป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษา ซึ่ง วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกูร, กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ และสุพิชญา ธีระกุล (2520) กล่าวว่า หัวใจของ ความสำเร็จในการปรับปรุงคุณภาพ การศึกษาอยู่ที่คุณภาพการสอน และวิธีซึ่งจะต้องปรับปรุง โดยใช้กระบวนการ วิธีการ และเทคนิคเฉพาะ อย่าง ซึ่ง กลิคแมน (Glickman, 1981) และสันต์ ธรรมบำรุง (2526) ยังได้กล่าวว่า การนิเทศการสอนมุ่งใน ด้านการปรับปรุงการเรียนการสอนโดยตรง สอดคล้องกับ อาย เนทเซอร์ และ เคย์ (Eye, Netzer and Krey, 1971 อ้างใน นิพนธ์ ไทยพานิช, 2532) กล่าวถึงนิเทศการสอนไว้ว่า การนิเทศการสอนเป็นส่วนหนึ่ง ของการบริหารโรงเรียน ซึ่งจุดมุ่งหมายเบื้องต้นนั้นเน้นถึงผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนที่เหมาะสม ซึ่งเป็น ความคาดหวังของระบบโรงเรียน นิพนธ์ ไทยพานิช (2532) กล่าวว่า การนิเทศการสอนมีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ การนิเทศการสอนนอกห้องเรียน และการนิเทศการสอนในห้องเรียน ซึ่งการนิเทศการสอน สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเฉพาะของโครงการส่งเสริมระบบการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน ซึ่งหน่วย ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2532) กล่าวไว้ คือ เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานใน เรื่องต่อไปนี้

1. วิเคราะห์และปรับปรุงจุดประสงค์การเรียนรู้
2. เลือกและปรับปรุงเนื้อหาการสอน
3. วิธีการสอน
4. ใช้สื่อประกอบการสอน
5. ดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียนได้อย่างเหมาะสม
6. ประเมินผลการเรียนการสอนและปรับปรุงการวัดผลให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ในแผนพัฒนาการศึกษาฉบับปัจจุบัน (ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539) ยังได้ตระหนัก ในความ สำคัญของการนิเทศการสอน ได้กำหนดนโยบาย"ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนิเทศ ทั้งภายในและภายนอก ให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงกระบวนการนิเทศให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ครูจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อเร่งพัฒนาครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถในการ ถ่ายทอดความรู้ การสอนเชิงคิดวิเคราะห์ มีความใฝ่รู้ เป็นแบบอย่าง ที่ดี และสามารถนำทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะ สม" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) กรมสามัญได้กำหนดเป็น นโยบายด้านคุณภาพการศึกษาข้อ 2.6 "พัฒนาครู-อาจารย์ ให้มีความรู้ในเทคนิค ทักษะและวิทยาการใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยให้ส่วนหนึ่งเป็นการพัฒนาผลงานทาง

วิชาการ ตลอดจนพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนและสังคม" โดยกำหนดเป็น มาตรการดำเนินการ การนิเทศที่เกี่ยวกับ การนิเทศการสอนได้ดังนี้

1. สนับสนุนให้มีการจัดประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และศึกษาดูงาน เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในด้านการใช้หลักสูตร เทคนิคและทักษะการสอน การผลิตการใช้สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาทางด้านเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู

2. ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน

2.1 ให้ครูทุกคนจัดทำแผนการสอน โดยเน้นกระบวนการ

2.2 ส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียน โดยให้ครูร่วมปรึกษาหารือเพื่อพัฒนาการเรียน

การสอน

2.3 ให้มีการจัดวิดิทัศน์ของครูแม่แบบ มีแผนการสอนที่มีคุณภาพ มีเอกสารการเรียนการสอนเป็นแบบอย่างให้ครูได้มีบทบาทร่วมในการนิเทศการศึกษาด้วย

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 ได้ดำเนินงานสนองนโยบายแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 และนโยบายของกรมสามัญศึกษา จึงจัดทำโครงการพัฒนางานนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาขึ้น และได้กำหนดไว้ในแผนงานปรับปรุงคุณภาพ การศึกษาระดับมัธยมศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 ได้จัด กิจกรรมอบรมเรื่อง การนิเทศภายในโรงเรียนและการนิเทศแบบคลินิก (การนิเทศแบบมีส่วนร่วม) ให้กับครู ผู้บริหาร ในโรงเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 6 โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ครู ผู้บริหาร มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถดำเนินการนิเทศในโรงเรียน นิเทศแบบคลินิกได้ นอกจากนี้หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 ยังได้ติดตามการดำเนินงานของโรงเรียน โดยการนิเทศประสานงานโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตความรับผิดชอบ เน้นให้เกิดการนิเทศภายในโรงเรียน ให้ครูร่วมปรึกษาหารือเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และได้กำหนดเป็นแนวทางการนิเทศดังนี้

แนวทางการนิเทศเพื่อให้โรงเรียนเกิดการนิเทศภายในโรงเรียน
ของศึกษานิเทศก์ประสานงานโรงเรียน

1. โรงเรียนที่มีความพร้อมมาก

- เครื่องบ่งชี้ :
- : มีการตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
 - : มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
 - : มีเวลาในการดำเนินงาน
 - : มีความตั้งใจในการดำเนินงาน

- : อื่น ๆ ที่เห็นสมควร
- บทบาทของ คน.ป. : ช่วยคิดหาปัญหา
- (ศึกษานิเทศก์ฝ่ายปฏิบัติการ) : ช่วยหาวิธีเลือกแนวทางในการแก้ปัญหา
- : ช่วยแนะนำวิธีดำเนินงาน
- : อื่น ๆ ตามความเหมาะสม

2. โรงเรียนที่มีความพร้อมปานกลาง

- เครื่องบ่งชี้ : มีความตั้งใจในการดำเนินงาน
- : อย่างอื่น ยังไม่ปรากฏชัดเจน
- บทบาท คน.ป. : ช่วยสร้างระบบการนิเทศภายใน
- (ศึกษานิเทศก์ฝ่ายปฏิบัติการ) : เน้นการนิเทศให้ลงลึกไปถึงหมวดวิชา หัวหน้าหมวดวิชา

3. โรงเรียนที่ไม่มีความพร้อม

- เครื่องบ่งชี้ : โรงเรียนไม่มีการดำเนินงานอะไรเลย
- บทบาท คน.ป. : ชี้แจงกับบุคลากรของโรงเรียน
- (ศึกษานิเทศก์ฝ่ายปฏิบัติการ) : ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับความรู้ แนวทางในการดำเนินการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน (เริ่มต้นใหม่)

จากการปฏิบัติของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 6 ได้พยายามกระตุ้นให้ครู ผู้บริหารดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการณ์ และปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินการนิเทศการสอนว่ามีสภาพและปัญหาอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้แสวงหาแนวทางในการพัฒนา และส่งเสริมการนิเทศการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่งผลถึงคุณภาพของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6
2. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 จำนวน 130 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหาร 130 คน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ 130 คน และหัวหน้าหมวดวิชา 10 หมวดวิชา จำนวน 1,300 คน รวมผู้ให้ข้อมูล 1,560 คน

2. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการและทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการสอน เพื่อให้เป็นกรอบในการวิจัย ดังนี้

ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการนิเทศการสอน

1. การเตรียมการดำเนินการนิเทศการสอน

1.1 วางแผนนิเทศการสอน

1.2 การเตรียมบุคลากร ผู้มีส่วนร่วมในการนิเทศการสอน

1.3 การเตรียมงบประมาณ สำหรับการนิเทศการสอน

1.4 การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ สำหรับการนิเทศการสอน

1.5 การเตรียมการประเมินผลการนิเทศการสอน

2. การปฏิบัติการนิเทศการสอนประกอบด้วย

2.1 การปฏิบัติการนิเทศการสอนในห้องเรียนโดยใช้เทคนิควิธีการนิเทศการสอน ดังนี้

- การสังเกตการสอน
- การเยี่ยมชั้นเรียน
- การทดลองในห้องเรียน
- การสาธิตการสอน

2.2 การปฏิบัติการนิเทศการสอนนอกห้องเรียนโดยใช้เทคนิควิธีการนิเทศการสอน ดังนี้

- การปรึกษาหารือ
- การประชุมอภิปราย
- การประชุมเชิงปฏิบัติการ
- การศึกษานอกสถานที่
- ห้องสมุดเฉพาะสำหรับครู
- ป้ายนิเทศและนิทรรศการการนิเทศ

2.3 การส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติการนิเทศการสอน

- ด้านบุคลากร
- ด้านงบประมาณ

- ด้านวัสดุอุปกรณ์
 - ด้านการจัดการ
3. การติดตาม การดำเนินการนิเทศการสอน
 - นิเทศติดตามก่อนการดำเนินการนิเทศการสอน
 - นิเทศติดตามระหว่างการดำเนินการนิเทศการสอน
 - นิเทศติดตามหลังการดำเนินการนิเทศการสอน
 4. การประเมินผล การดำเนินการนิเทศการสอน
 - ประเมินผลการเตรียมการนิเทศการสอน
 - ประเมินผลการปฏิบัติการณ์ิเทศการสอน

คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการนิเทศการสอน หมายถึง การปฏิบัติงานตามแนวทางการนิเทศการสอนอย่างมีขั้นตอนที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นระบบ ประกอบด้วย การเตรียมการ การปฏิบัติการ และการประเมินผล เพื่อให้การนิเทศการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การนิเทศการสอน หมายถึง ความพยายามใด ๆ ของผู้นิเทศการสอน โดยร่วมมือ ปรีกษาหรือกับครู เพื่อให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอันเป็นแนวทางให้แก่ครูนำไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาในสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 หรือมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในจังหวัด ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ชัยนาท และอุทัยธานี

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 2,500 คน ขึ้นไป

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน ตั้งแต่ 1,500-2,499 คน

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน 500-1,499 คน

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน ตั้งแต่ 1-499 คน

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัด ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ชัยนาท และอุทัยธานี

ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัด ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ชัยนาท และอุทัยธานี

หัวหน้าหมวดวิชา หมายถึง ผู้มีตำแหน่งหรือรักษาการในตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ชัยนาท และอุทัยธานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการวิจัยจะเป็นแนวทางในการพัฒนาให้กรมสามัญศึกษา หน่วยงานนิเทศก์ เขต 6 นำไปปรับปรุงและส่งเสริมให้การดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา มีประสิทธิภาพ
2. ผลจากการวิจัย จะเป็นแนวทางให้โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินการนิเทศการสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น